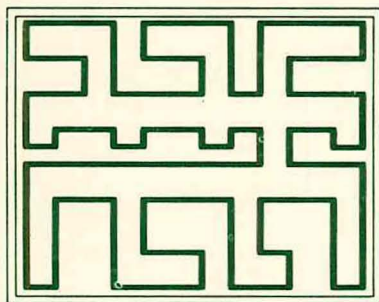

A Duna menti
népek
hagyományos
műveltsége

Vargyas Lajos

Folklór és őstörténet

Módszertani megfontolások

A folklór a „jelen” adataival foglalkozik: az utolsó 150 év alatt szójhagyományból főljegyzett szövegekkel. Ebből az anyagból őstörténeti következtetésekre eljutni csakis összehasonlító kutatással lehet, ugyanúgy, mint a nyelvészetben, amely szintén túlnyomóan élő nyelvi anyaggal dolgozik. Az összehasonlító folklór-kutatás mindenekelőtt kapcsolatokat tud kimutatni népek között, s ebből jut el őstörténetben is felhasználható eredményekhez: ha ti. a kapcsolat bizonyos népekkel vagy területtel csak valami régi történeti korban volt lehetséges. Egy ilyen kapcsolat kimutatásához azonban a következő feltételek szükségesek: 1. az egyezés biztonsága, 2. másféle egyezés hiánya, illetőleg más népek hasonló jelenségeinek különbözése, 3. genetikus összefüggés lehetősége. A következőkben főként a magam összevetéseit veszem vizsgálat alá a fenti szempontok alapján.

Legmeglepőbb és vitán felüli egyezést lehetett kimutatni a magyar „Möndölöcskék” mese (MNK 829 mesetípus) és altaji alvilágjárások között.¹ A sovány legelőn kövérré hízott s a dús fűvön soványan maradó ökrök, a vízből tejet meregető asszony, a fán madáralakban csipogó gyermek-lelkek olyan egyedi képei az emberi vétek és mulasztások bűnhődésének az alvilágban, hogy ezek egyezése csakis közvetlen kapcsolatból magyarázható. Ugyancsak világos és egyértelmű a megfelelés abban a világ-elképzelésben, amely szerint a földet 3-4 cethal hordozza a hátán, illetve a cetten álló bivaly a szarvai közt, s mozgásuk okozza a földrengést.² Nem kevésbé egyedi a párhuzam a pünkösdi király-választás szokása és a Fekete-tenger mellékén, a Turáni-medence néhány pontján főljegyzett, továbbá mezopotámiai tavaszi évkezdő szokások közt.³ Közös bennük a löverseny, amelynek végén egy kitűzött céltárgyat kell elkapni, vagy valami erőpróba, küzdelem, amivel elnyerik az egy évig (vagy egy napig) tartó kiváltságot evésben-ivásban és egyéb szórakozásban; más változatokban pedig az, hogy a közösség meghajigálja a választott „királyt” — nálunk csak hamuval tölt cserepekkel és hasonlókkal, Keleten azonban még halálra kövezték a pót-királyt.

Tagadhatatlan az egyezés, ha közeli fogalmazási részletekben jelentkeznek. Ez áll a vérszerződés-szerű formulára (Vérem a véreddel egy patakot folyjon), és arra, amely a harc érzékeltetésére szolgál (Egy eleméntében gyalogösvényt vágá...). Ugyancsak áll arra a formulának és motívumnak egyaránt nevezhető képre, amely szerint a hős fejénél és lábánál felragyog a nap és hold.⁴ Elmosódottabb néhány Kálmány-gyűjtötte teremtmény-monda,⁵ de így is maradt fenn benne néhány különleges vonás, amely elégséges arra, hogy a vogul teremtmény-mondák jellegzetes részeit felismerjük benne: az értelmetlenségével feltűnő és jellemző „gomb” egy bizonyos „tó-gáton”, amely átéri a világot; ennyi maradt Numi Tarem ezüstgombos övéből, amely megállítja a forgó földet, majd a világot átérő Ural-hegységig „ülepedik”. S a vogul monda hóból gyúrt első emberei, amelyek szétomlanak a demiurgosz keze nyomán, ugyancsak felismerhetők az ördög által gyúrt emberekben, akik meginduláskor porrá omlanak szét.

Már kétebb a megfelelés a vogul teremtményben szereplő láncon-leeresztés, a vele pontosan egyező sör hősének-részletek és meséink néhány homályos motívuma közt,⁶ ahol ugyanis nem teremtményről van szó, csak csillagról láncon függő kastélyról, valamint az ég rááján túl láncon függő bölcsőről, amelyben megtalálják a mesehőst — de ugyanilyen láncon lógó bölcsőben eresztik le a teremtményeket a vogul mondában is.

¹ VARGYAS L. 1963. 37—54.; 1966. 301—318.

² VARGYAS L. 1947.; 1977. 107—121.

³ VARGYAS L. 1947.; 1977. 107—121.

⁴ VARGYAS L. 1960b. 478—523.; 1961b. 242—294.; 1967.; 1976. I. 58.; II. 7. 33. 34. típus jegyzetei

⁵ VARGYAS L. 1947. és 1977. 107—121.

⁶ VARGYAS L. 1961a 3—15.; 1977. 107—121.

A Falbaépített feleség⁷ balladát is csak a történet általános kerete és két egyéni részlete köti kaukázusi verses monda-hagyományokhoz — bár ezek a részletek más összefüggésben vannak alkalmazva a balladában. A közös keret az építőáldozat, amit a „mesterek egyessége” után valósítanak meg a nappal épülő, éjjel leomló fal megállítására; az egyező részlet a fokozatos beépítést megjelenítő szövegrész, majd a gyerek párbeszéde befejező anyjával — a Kaukázusban fordított szerepben. Viszont nagyfokú erősítést jelent az örményektől utóbb előkerült motívum: a főpallér feleségének feláldozása, ami a magyar és balkáni balladán kívül sehol másutt nem fordul elő építőáldozati mondában.

Az Elcsalt feleség ballada⁸ a fa alatti jelenetének nincs pontos megfelelő párhuzama a keleti hősénekekben, csak különböző részletekben egyező variánsai, amelyekből együttesen kimutatható jelenetünk minden eleme. Más kérdés, hogy itt magyar és szibériai ábrázolások is erősítik az összefüggést, amelynek részleteire szintén ráismerünk a teljesebb keleti szöveg-hagyományokból. Ennél is homályosabb az egyezés az ellenség közeledtére háromszor költögetett Kerekész László története és az Alpamüs-eposz döntő jelenete között⁹; minthogy a keleti párhuzam egy terjedelmes eposz kiinduló jelenete, míg a miénk egy 68 soros balladaszerű ének. Ismét más kérdés, hogy éppen ez az összevonás egyetlen döntő jelenetre jellemző minden népnél a balladába átvett epikai maradványokra. Viszont még ugyanilyen tekintetben is csak bizonytalan megfelelések tartható a Szívtelen anya-ballada és a két altaji hősének farkas-motívumának összevetése¹⁰; mert a kerettörténet a magyar ballada és az egyik hősének közt eltérő, a másikban meg a keret egyezik, de a farkas-motívum más értelmű. Néhány döntő részlet mégis összeköti a távoli szövegeket: az ellenség által fenyegetett szülők s a farkasok oltalmába kerülő, elhagyott gyermek. Itt ismét más szál erősíti a halványabb egyezést: a keleti hősének kezdő motívuma fennmaradt egy mesénkben.

Az elemek közti egyezés mellett legalább annyira fontos a különbözőzés, illetve hiány más népeknél. Sőt, az egyezés elmosódottabb voltát ez ki is egyenlítheti. Ha ennek a szempontnak alapján vesszük sorra a fenti egyezéseket, a következő képet kapjuk. Mindaz, amit magyar meséből állítottunk párhuzamba keleti hagyományokkal, az európai és magyar mesekutatás eredményeire, nemzetközi és magyar mesekatalógusokra van alapozva. A „Möndölőcsék” például a magyar mesekatalógusokban az ún. csillagos jelzetű típusok közé tartozik, amelyeknek nincs párja az európai mesékben, s egyelőre máshol sem. Ugyanilyen az „Égitest-szabadító” típus is, amit altaji kultúrherosz-mondákkal hoztam párhuzamba.¹¹ S ugyanígy, Európában való ismeretlensége alapján lehetett felhasználni a mesebeli sárkány-képzetet, a hatalbú táltosparipát, az Akastyánhegyet keleti hősének-párhuzamokra s azontúl honfoglalás-előtti kapcsolatok kimutatására.

Hosszú bizonyítással jutottam el a keleti kapcsolatok kimondásáig két említett ballada: az Elcsalt feleség és a Falbaépített feleség esetében. Az elsőben 11 folyóirat-oldalon és 598 európai változat alapján állapítottam meg azokat az eltéréseket, amelyek után nemcsak lehetséges, hanem szükséges is volt a fa-alatti jelenetnek Európán kívüli — keleti — hagyományokból való magyarázata. Nem véletlen, hogy ennek a korábban szinte agyontárgyalt balladának új magyarázatát egyhangú helyesséssel fogadták a jól tájékozott külföldi kutatók.

A másik balladát még részletesebb előzmények után — 54 oldalas tanulmány és 502 magyar és balkáni változat különbségeinek elemzése alapján hasonlítottam össze kaukázusi párhuzamokkal. (Itt viszont a balkáni kutatók nem fogadták „helyesséssel” eredményeimet.) Érdekes, hogy a fenti szám-szerű adatok ellenére VOIGT Vilmos azt vetette szememre, hogy az egyezések kedvéért elhanyagoltam az eltéréseket.¹²

Többi összehasonlításomban ballada és keleti hősének közt már nem is lehetett a változatok eltérései alapján haladnom, minthogy még távolról hasonló sem található hozzájuk az európai balladákban. Ezt egyrészt több tízezer európai népköltészeti szöveg átnézése alapján mertem megállapítani, másrészt eredményeim idegen nyelvű közreadása óta sem merült fel változatuk, bár a külföldi szakemberek ismerik állításaimat. Mondanom sem kell, hogy az illető darabok vagy elemek teljes ismeretlensége Európában nagy mértékben alátámasztja még az elmosódottabb egyezéseket is; másrészt éppen ez a hiány volt a kiindulás a másirányú összefüggések keresésére és fölfedezésére.

Külön problémát jelent, ha oroszoknál is felfedezhető valamely elem, amely belső-ázsiai eredetűnek látszik. Ilyenkor külön kell eldönteni, nem a krími vagy kazáni tatároktól kerültek-e az orosz folklórhoz.

⁷ VARGYAS L. 1959. 5—73.; 1960a. 1—88.; 1976. II. 2. típus jegyzetei

⁸ L. a 4. jegyzet

⁹ L. a 4. jegyzet

¹⁰ L. a 4. jegyzet

¹¹ VARGYAS L. 1961a. 3—15.; *Magyar Népmesekatalógus* 328 A és 829

¹² VOIGT V. 1977. 305—318.

Ilyen problémát jelentett a harc leírásának formulája („Egy eleméntében gyalogösvényt vága...”), ami valószínűleg a kievii állam tatár háborúinak idején került bele a bilinák fogalmazásába.

Az egyezésekben meg kell lennie a *genetikus összefüggés* lehetőségének. Ez alig jelent problémát olyan magyar elemek esetén, aminek csak a Kárpátoktól keletre vagy még inkább az Uráltól és Kaukázustól keletre van rokonsága (s oroszoknál hiányzik): a Keletnek azon a részén alig van olyan nép, nyelv, kultúra, amit a magyarság valamelyik összetevőjével ne lehetne kapcsolatba hozni. Finn-ugorok, törökök, mongolok, szibériai, kaukázusi népek, irániak, Fekete-tenger vidéki görögök mind számításba jöhetnek a honfoglalás előtti magyar kapcsolatok tekintetében. Ebben a vonatkozásban a következő fokozatokat különböztethetjük meg.

1. Az összefüggés Keleten széles körben, számos néphez kapcsolódik. Ilyen például a DIÓSZEGI által kimutatott magyar sámán-hagyományok egész köre, ami Szibéria és Belső-Ázsia különböző finn-ugor, török, mongol és paleoázsiai népeinek sámán-hagyományaiból veszi párhuzamait az egyes magyar hagyomány-elemek mellé. LÜKÖ Gábor pedig a lírai magyar népdalok két párhuzamos képből álló versszak-típusát Volga vidéki és szibériai népeken keresztül egészen Kínáig tudta követni; ez tehát egy széles területen elterjedt, általános hagyomány, s a magyarságot ehhez a kulturális sávhoz köti közvetlen kapcsolódási pont nélkül.

2. Egyes hagyományaink egy szűkebb területhez kapcsolódnak: az Altaj sőr—török—mongol népeihez. Ide tartozik a hősepikából kimutatott párhuzamok nagy része, s az égitestek visszaszerzésének mesemotívuma. Itt merül föl a kérdés: valóban ennek a szűkebb tájnak, illetve valamely ottani népnek hagyományából örökölte-e a magyarság (vagy egy része), vagy ez csak egy hajdan szélesebb területen élő kultúra szigetre visszahúzódó maradványa? Ez ti. őstörténeti következtetésekre más-más lehetőséget jelent. Az is kérdés, a mongol adatok sűrűségét közvetlen érintkezésnek tulajdonítsuk-e, vagy archaikusabb-e az ő kultúrájuk a vidék török népeinél, s tovább őriznek-e egy belső-ázsiai areális hagyományt?

3. Vannak sajátos népi kapcsolatok. A teremtés égből láncon leeresztéssel történő fajtája vogulokat, altaji sórokat kapcsolja a magyarokhoz; az Alpamüs-eposz költögetési jelenete (és több más része) vogulokat, az Altajból kirajzott kazahokat és magyarokat hozza párhuzamba. Ez a két hagyomány valami nagyon korai érintkezésre enged gondolni uraliak és altajiak között. A pünkösdi király-választás a Fekete-tenger északi partvidékét, Közép-Ázsia török népeit, Taskent és Szamarkand vidékén az I—VIII. sz. közt és végső soron Mezopotámiát jelenti őstörténeti kapcsolatként. Ez inkább késői, Fekete-tenger melléki átvételt sejt.

4. Vannak végül olyan összefüggések, amelyek két irányból jövő hagyományok összeolvadását teszik valószínűvé. Ilyen a világ elképzelése cethal hátán, illetve bivaly szarvai közt. Az első képzet finn-ugor és szibériai népek közt általános, a második az iszlám körében. A két hagyomány-ág érintkezése a Volga vidékén éppúgy tapasztalható, mint Szibéria egyes foltjain. De ismerve a honfoglaló magyarság összetételét és előző kapcsolatait, létrejöhetett ez az együttes a magyarság körében külön is.

A három követelmény: az egyezés, a másoktól való elkülönülés és a genetikus összefüggés egymást támogatja, s az elsőnek esetleges homályosabb voltát kiegyenlíti. Sőt, bizonyos esetben az egyezés elhomályosult volta egyenesen követelmény: ha nagyon régi érintkezésre, régóta megszakadt kapcsolatra mutat. Például magyar—vogul (obiugor) egyezés esetén ugyanúgy követelmény a nagyarányú „eltérés” az egyező elemekben, azaz a magyar elemek elhomályosult, sőt értelmét veszített volta, mint ahogy a szavak „egyezése” is ilyen esetben nagyfokú, bár szabályos eltérésekben jelentkezik. S homályosabb egyezések is jelentőséget kapnak, ha ugyanabba az irányba mutatnak, mint több kétségtelen kapcsolat. Például amikor meggyőző párhuzamok jelentkeznek balladánkban az altaji hősepikához, mint a fa-alatti jelenet, a vérszerződést és harcot érzékeltető formulák, a nap—hold feltűnése a hős fejénél-lábánál, akkor még olyan halványabb egyezés is hitelt érdemel, mint a Szívtelen anya megleckézettése farkasokkal. Egyáltalán azt kell természetesen tartani, hogy hasonló eredetű elemek közt különbségek vannak az eredeti vonások átalakítása, tehát az „elhomályosulás” tekintetében. Hiszen a variálás, az átalakítás nyilvánvalóan nem történt hajszálnyira egyező mértékben minden egyes esetben.

Az időre, mint döntő tényezőre a következőket kell meggondolni. A honfoglalás terminus ante quem minden olyan esetben, amikor a kimutatható kapcsolat olyan népekhez vagy területre vezet, akikkel, amivel érintkezésünk a honfoglalásuk végleg megszakadt. Itt csak a kunok s talán a besenyők betelepülése okoz nehézséget, amit a nyelvterület egészének ellenőrzésével lehet megszüntetni. Különösen erdélyi és dél-dunántúli hagyományok zárják ki a kun közvetítés lehetőségét. S itt fölmerül a beolvadók kultúra-átadó szerepének problémája is. Szerintem különbséget kell tenni uralkodó többségbe beolvadó kisebbség, valamint népi többségbe beolvadó *uralkodó kisebbség* között. Például magyarságba beolvadó besenyők vagy az ugor nyelvű magyar népi tömegbe beolvadó török-iráni vezető réteg és harcos tömegei közt. Az utóbbiak inkább adhattak át a *beolvasztóknak* elemeket saját műveltségükből.

Az eredeti értelem elhomályosulása, illetve a nagyon közeli egyezés eligazít a kapcsolatokat hozzávetőlegesen idejében. Így például a „Möndölöcskék” nagyfokú, egyes részekben szinte variálatlan egyezése csakis időben közeli kapcsolatot enged felténni; míg a teremtesmondák elhomályosult, töredezett és értelmetlen elemei csakis nagy időbeli távolsággal magyarázhatók. Ha ilyenkor a népi kapcsolat is ugyanilyen műltra tekint vissza, sőt, a műfaj és tartalom is, akkor mindez erősíti egymást. A teremtesmondák vogul—magyar egyezésében az archaikus műfaj tökéletes összhangban van a rég megszakadt együttéléssel és a magyar elemek elhomályosulásával. Ugyanígy összhangban vannak a „Möndölöcskék” fejlett tartalmi-hitvilágbeli elemei az újkorra valló, közeli fogalmazási egyezésekkel. Bizonyos esetekben tehát a folklór-eredmény hozzávetőlegesen időt, vagy relatív kronológiát is adhat a „terminus ante quem” tág határán túl.

Volt, aki kétségbe vonta, hogy lehet-e az élő folklór-szövegeket sok századdal korábbi ábrázolásokra vonatkoztatni, sőt, hogy egyáltalán lehet-e folklór-anyagból régműltra következtetni.¹³ Ez a vélemény tulajdonképpen az egész összehasonlító ethnológia létét akarja megkérdőjelezni, és szemet huny a népek hagyományában — nemcsak elmaradott, hanem a fejlett kultúrájú népek hagyományában is — fenntartott igen archaikus vonások előtt. Hogy csak egy példát idézzek, a magyar nép körében még az 1960-as évek végéig (s talán ma is) gyűjthető volt a sirató, aminek zenei és szövegi oldala egyaránt csak egy-kétezer évvel korábbi fejlettségi szint maradványa lehet.

Természetesen az időbeli távolság arányában állnak elő a nagy változások az összehasonlított elemekben; mégpedig nemcsak a már említett elhomályosulásban, hanem műfajváltásban is (például magyaroknál balladává változott az, ami Keleten hősének), és a világkép változásában is (például a „Möndölöcskék” keresztény szellemű legenda-mese, az altaji párhuzamok hősénekek, ahol a megölt rokon lelkiért megy le a mítikus hős az alvilágba, s ott lát — mellékesen — bizonyos büntetéseket).

Milyen történeti következtetéseket engednek meg ezek a folklór-eredmények? Amikor általános-ságban honfoglalás-előtti, keleti kapcsolatokról van szó, az csak a régi hagyományok továbbélését bizonyítja, vagyis a kultúra-váltás mértékét segít helyesen megítélni. Ennyiben nem is annyira őstörténeti az eredmény, mint inkább adalék honfoglalás *utáni* történelmünkhez.

Amennyiben közvetlenül egy-egy néphez, területhez vagy szélesebb körű kultúrához vezet, a Kaukázusba vagy a Fekete-tenger mellékre, akkor megerősíti a többi tudomány hasonló eredményeit, ami nem lekicsinyelhető teljesítmény még akkor sem, ha ilyenkor természetesen a vezetőszerep mindig a többi tudományé: nyelvészeté, régészeté vagy a történeti forrásoké. Kivételes esetekben azért a forráshelyek értelmezéséhez is hozzájárulhat, különösen ha kimutatja egy-egy ún. „adat” folklór-toposz jellegét. Ilyenkor tartom a magyar krónikák „értésülését”, hogy mai hazánkba való költöztetésre sasok kényszerítették a magyarokat, mert fölfalták barmaikat. Valami hasonlóval magyarázzák a burját-mongolok is mai lakóhelyükre történt költözésüket a XVII. században. Eszerint mikor a Szelenga torkolatához és a Bajkál-tó partjához értek, néhány évet ott eltöltöttek. Ekkor hirtelen váratlan eset újra előzte őket. Egy sas elragadott egy gyermeket, aki a sztyeppén játszott. A horik megölték a sást, de félve, hogy a sasok minden gyermeket el fognak ragadni, elvándoroltak újra a régi lakóhelyükre az Uda folyó mellé.¹⁴ Nyilvánvaló, hogy ezekben a mondákban a szokásos ok-okozat fölcseréléséről van szó: egy egész nép nagyarányú költözése esetén számtalan fiatal és gyenge jószág hull el, sőt ember is: öreg, csecsemő. Ezek hevenyészett eltemetése vagy temetetlenlése vonzza a keselyűk hadát, s ez jelenik meg később okként a mondában. (S a burját mondában már nagyfokú modernizálás és racionalizálás is ment végbe.) Szükségtelen tehát ennek a krónikás mondának alapján eltúlozni az állítólagos besenyő támadás méreteit és hatását.

De segíthet a folklór tisztázni vagy eldönteni konkrét történeti kérdéseket is. Nem látom szükségnek feladni elképzelésemet, hogy a cseremis—csuvas határterület és a magyarság közös kvintváltó-ötffokú stílusa az egykori magyarság teljesítménye. Így Julianus és a keleti magyarok találkozásának helye a mondott terület vagy annak tágabb szomszédsága lehetett. Ez nincs ellentétben azzal, hogy Julianus valószínűleg a bulgár fővárosban szerzett tudomást a magyarokról, s hogy eszerint átkelt a Volgán.¹⁵ Ha ugyanis sosem említi, hogy átkelt egy folyón, akkor azt sem kellett említenie, hogy visszament rajta. Márpedig a megadott két napi távolság kóháton Bulgárián kívül inkább képzelhető el a Volga jobb partján, a jelzett részekben, mint Bulgária keleti határain túl, ami sokkal nagyobb távolságot jelent.

Új kutatási lehetőségekre is mutathatnak bizonyos folklór-kapcsolatok. A vogul—sór—magyar egyezés valami nagyon korai érintkezésre utal az ugor-magyar ág és az Altaj népei között. Vagy ez a közös hagyomány valami ősi uráli elem volna, amit törökségbe beolvadó szamojéd hakasszok — a sórok szomszédai — vittek volna magukkal?

¹³ VOIGT V. 1977. 309., 318.

¹⁴ DUGAROV, D. Sz. 1964. 16.

¹⁵ VÉKONY S. 1977. 1175—1191. Az 1183. lapon: a Serjofa forrásvidéke—Pjana kanyar—Liskovo—Gorkij köze. Lásd még FODOR I. 1977. 7—20.

A finn-ugor őstörténet számára is adhat megmondolni valót mindaz, amit az obiugor, magyar és Volga-vidéki népzenei kapcsolataiból következtethetünk egymásutániságra és területi elkülönülésre, illetve együttélésre. A magyarok és részben az obiugorok fejlesztették tovább a közös finn-ugor sorismétlő (vagy motívum-ismétlő) formát — még nem periodussá, de két kadenciássá. Ezt a formát a többi finn-ugor nép nem ismeri. Az ugor ág valami nagyon régi időben külön élt volna, távol a Volga—Káma vidéktől, és valamennyire (akkor) előbb járt volna a fejlődésben?

Viszont, miután a magyarok megismerkedtek a török—mongol, teraszosan ereszkedő, ötfokú stílussal, s ebből kifejlesztették a kvartváltó kadenciákat, a dudanóták kvart-vázú típusát, másfelől a szigorú kvintváltást, ebben már az obiugorok nem vettek részt (a kvartváltó kadencia-sor gyér nyomaitól eltekintve); annál inkább összekapcsolja ez a magyarságot a Volga—Káma vidék népeivel, elsősorban a cseremisszel.

Még korábbi és általánosabb történeti problémák távlatai bontakoznak ki a Volga—Káma vidékén egymásra torlódó népzenei stílusokból. A dúr hexchorddá fejlődő három egymás melletti egészhang (finn-ugor és európai sajátosság), ugyanennek a háromhangú magnak ötfokú továbbfejlődése (a Volga-vidéken, a Közél-Keleten, s onnan átkerülve a keresztény liturgiában), egy másfajta — négy-ötfokú, szűk terjedelmű, alulról felívelő és lehanyatló — stílus (tömegesen csuvasoknál és burját mongoloknál), egy ötfokúság-előtti, nagyobb hangközöket használó, mégis hiányos hangkészletű, formailag primitív stílus (több paleoszibériai népnél, ajnuknál, lappoknál s jelentős nyomokban obiugoroknál), végül egy teraszosan ereszkedő, oktáv- vagy annál nagyobb terjedelmű, ötfokú stílus (kazáni tatároknál, továbbá Belső-Ázsiában, mongol, kínai s amerikai indián zenében); mindez nagyon ősi areális összefüggésekre, szétvándorlásra, ősi antropológiai rokonságokra enged következtetni, s talán jelzést adhat további kutatásokra.

Végül és nem utolsósorban számításba jön, hogy az egymás mellé sorakozó folklór-eredményekből egyre jobban kialakult a honfoglaló magyarság nép-együttesének egykori szellemi kultúrája. S ez egymagában is értékes eredmény, amit a magyar őstörténeti kutatás nem nélkülözhet egy majdani szintézis megalkotásában.

IRODALOM

DUGAKOV, D. Sz.

1964 *Burjatszkije narodnije pesznyi*, I. Pesznyi Hori-Burjat, Ulan-Ude

FODOR István

1977 *Ou le dominicain Julien de Hongrie retrouva-t-il les Hongrois de l'Est*. In: *Les ancient Hongrois et les ethnies voisins à l'Est* (Red. István ERDÉLYI). Budapest

VARGYAS Lajos

1947 *Keleti elemek a magyar néphitben*. Antiquitas Hungarica. 81—85.

1959 *Kutatók a népballada középkori történetében*. A „Közműves Kelemen” eredete. Néprajzi Értesítő. 5—73.

1960a *Die Herkunft der ungarischen Ballade von der eingemauerten Frau*. Acta Ethnographica. 1—88.

1960b *Kutatók a népballada középkori történetében II*. A honfoglaláskori hősi epika továbbélése balladáinkban. Ethnographia 479—523.

1961a *Szibériai hősnék-elemek a magyar mesekincsben*. Néprajzi Közlemények. 13—15.

1961b *Das Weiterleben der landnahmezeitlichen Heldenepik in den ungarischen Balladen*. Acta Ethnographica 241—294.

1963 *Keleti párhuzamok Tar Lőrinc pokoljárásához*. Műveltség és Hagyomány. 37—54.

1966 *Eastern Analogies of Lőrinc Tar's Descent to Hell*. Acta Ethnographica. 301—318.

1967 *Researches into the Mediaeval History of Folk Ballad*. Budapest

1976 *A magyar népballada és Európa I—II*. Budapest

1977 *Honfoglalás előtti keleti elemek a magyar folklórban*. Történelmi Szemle 107—121.

VÉKONY Gábor

1977 *Adatok Julianus utazásának topográfijához*. Századok 1175—1191.

VOIGT Vilmos

1977 *Folklorisztika és őstörténet*. In: *Magyar őstörténeti tanulmányok* (Szerk. BARTHA Antal, CZEG-LÉDY Károly, RÓNA-TAS András) 305—318. Budapest

FOLKLORE AND PREHISTORY

Methodological reflections

In the past 150 years folklore has dealt with texts and data recorded on the basis of oral tradition. The only way of drawing conclusions regarding prehistory from this material is doing a comparative research. The methodological conditions required for doing this are the following: 1. obvious concordance, 2. lack of other similarities, the difference of the same phenomena at other peoples, 3. the possibility of a genetic connection.

In terms of the above criteria and on the basis of his own research into tales, ballads, tunes, etc. the author proves that the occurrence of Oriental elements in Hungarian folklore is quite remarkable. He found similarities especially in the folklore of the peoples living on the river Volga and in Siberia. These similarities are considered as the proof of the survival of the old tradition, and also help to make a proper evaluation of the dimensions of the cultural changes following the original settlement of the Hungarians.